

Kerim Tinçurin'in Sönmüş Yıldızlar Adlı Eserinin Edebi Özellikleri

Albina TUZLU¹

Öz

Bu makalede Tatar edebiyatının önde gelen yazarlarından Kerim Tinçurin'in 1923 yılında yazdığı, Tatar halkının tarihini, kültürünü, örf ve adetlerini yansıtan önemli bir kaynak eser olarak değerlendirdiğimiz *Sönmüş Yıldızlar* adlı eserinin edebî özelliklerinin incelemesi amaçlanmıştır. Oyun, Server ve İsmail adlı iki yetim Tatar gencinin savaş ve köy hayatının gerçekleri karşısında yaşanması imkânsız olan aşkını konu alır. Bu aşk gelenek, dedikodu ve batıl inançların kuşatmasına dirense de, savaş atmosferi yüzünden çıkmaza girer ve nice büyük aşklar gibi acıklı bir biçimde sona erer. Bu eser, Rusya İmparatorluğu'nda 1914 yılı olaylarını ele almakta ve bu olayların etkisiyle Tatarların kaderinin nasıl çizildiğini, yaşananlara rağmen bir Tatar köyünde insanların savaşın dışında hayata nasıl devam ettiklerini ve millî geleneklerini nasıl yaşatmaya devam ettirdiklerini betimlemektedir. Dolayısıyla, *Sönmüş Yıldızlar*'daki tespit edilen edebî özelliklerin arkasında Tatar halkının tarihi, kültürü ve gelenekleri ile ilgili birçok bilgi bulunmaktadır. Bunları göz önüne alarak metin değerlendirildiğinde zaman doğru yorumlar yapılabilir, kıymetli bulgular elde edebilir.

Anahtar kelimeler: *Tatar edebiyatı, Kerim Tinçurin, Sönmüş Yıldızlar, trajedi, Tatar tarihi ve kültürü.*

¹ Doç. Dr., Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı'nda uzman, a.tuzlu@tika.gov.tr

**Literary Peculiarities of the *Sönmüş Yıldızlar (Faded Stars)*
by Kerim Tinchurin**

Abstract

In this article we aimed to explore the language and cultural context behind the romance of the play *Sönmüş Yıldızlar (Faded Stars)* written by famous Tatar writer Kerim Tinchurin in 1923, which is evaluated by us as a valuable resource piece reflecting the history, culture, customs and traditions of the Tatar people. The subject of the play is the impossible love between two young Tatar orphans Server and Ismail who faced the realities of the First World War and Tatar village life. In spite of the fact that it withstood all traditions, rumors and superstitious beliefs of Tatar society of that period this love comes to a desperate situation because of the war and thus as all big loves has a pathetic end. This work describes the events of 1914 Russian Empire and destiny of Tatars under the influence of these events, how people in Tatar villages even though except the realities from the war continued their way of living, preserved and held their national traditions. Therefore, behind the linguistic and literary characteristics investigated in *Faded Stars* there is a lot of valuable information about the history, culture and traditions of Tatars. If we take into consideration all these knowledge and evaluate the text we may make right comments, obtain essential facts.

Keywords: *Tatar literature, Kerim Tinchurin, Sönmüş Yıldızlar (Faded Stars), tragedy, Tatar history and culture.*

1. Giriş

Bu makalede Tatar yazarı Kerim Tinçurin'in 1923 yılında yazdığı, Tatar halkının tarihini, kültürünü, örf ve adetlerini yansıtan *Sönmüş Yıldızlar* adlı eserinin² dilini göz önünde bulundurarak metnin edebî özelliklerini inceleme amaçlanmıştır.

Tinçurin, Tatar halkının önemli sanatkarlarından. Kendisi, 30'a yakın tiyatro, çok sayıda hikâye ve eleştiri konulu makalelerden oluşan bir miras bırakmıştır. Halkının kaderini kendi kaderi olarak algılayan ve kendisinden "vakitsiz sönmüş yıldız" olarak bahsedilen bir yazardır. Babasına nazaran daha yumuşak bir karaktere sahip olan annesi Mahmude Hanımın okuyazar oluşu, çocuklarına sık sık halk kahramanları, peygamberler ile ilgili ilginç olaylar anlatması küçük Kerim'de önemli izler bırakmış olmalı ki, ileride kendisi de bu bilgileri eserlerinde yoğun olarak kullanmıştır.³

Tinçurin, sadece hikâye yazmakla yetinmemiş, yaşadığı dönemin gelişmelerini takip ederek onlarla ilgili değerlendirmeleri de eserlerine yansıtmıştır. Ayrıca halkın manevi hayatında büyük rol oynayan tiyatro sanatına ciddi bir ilgi duyulmasını önemsemiştir. Kerim Tinçurin'in özgün ve millî bir içerik taşıyan tiyatroları halk dili ile yazılmıştır. Bu piyeslerde mizahi unsurlar çoğunluktadır.

Tinçurin, *Sönmüş Yıldızlar*'da, Rusya İmparatorluğu'nda geçen 1914 yılı olaylarını ele almakta ve bu olayların etkisiyle Tatarların kaderinin nasıl çizildiğini, yaşananlara rağmen bir Tatar köyünde insanların savaşın dışındaki hayata nasıl devam ettiklerini ve millî geleneklerini nasıl yaşattıklarını betimlemektedir. Tatar halkı iktisadi ve siyasi hakları için geçmişte mücadele ettiği gibi, günümüzde de bu mücadelesini sürdürmektedir.

Kerim Tinçurin'in en önemli oyunlarından biri olan *Sönmüş Yıldızlar*, 1923 yılında yazılmış ve kendi yönetmenliğinde 26 Aralık 1924 tarihinde sahnelenmeye başlamıştır. Eser, iki perdelik müzikal trajedi türündedir.⁴ Sonradan, bu oyunun yönetmenliğini Kerim Tinçurin Tatar Devlet Drama ve Komedi Tiyatrosu Baş Yönetmeni Raşid Zagidullin üstlenmiştir.

² Kerim Tinçurin, *Süngen Yıldızlar: Müzikal Köyle Drama. 4 perdede, 5 manzarada*, Tatar Matbugat-Neşr. Kombinatu, Kazan, 1925.

³ Elfet Zakircanov, "Vakitsiz Süngen Yıldız (Uğaşşaya Zvezda)", *Kazan Utları Dergisi*, Kazan, 2012, s. 139-147.

⁴ Kerim Tinçurin, "Sönmüş Yıldızlar", *Tiyatro Almanağı II, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY) Dergisi*, Kenar Platform Matbaacılık Ltd.Şti., Ankara, 2015, s. 593-651.

12 Nisan 2011 yılında Ankara Devlet Tiyatroları'nda (Küçük Tiyatro) sahne alan oyun, 2010-2011 ve 2011-2012 sezonlarında çeşitli şehirlerde turne yapmıştır.⁵ Oyunun Türkçe tercümesinde, bazı diyalogların kültürlerarası farklılıklar sebebiyle yanlış anlaşılabilceği endişesi ve rejisörün isteği ile birkaç yerde değişiklik yapılmıştır.

Sönmüş Yıldızlar bol mesaj içeren bir eserdir. 1914 yılındaki Çarlık Rusya'sına bağlı Türk halklarından birisine ait bir aşk öyküsünü konu almaktadır. Eserde aşk, dinî bağnazlık, cehalet, eğitimsizlik, çelişki, mutluluk, neşe, üzüntü, acı, dram, dans, müzik gibi çeşitli konular bir arada işlenmektedir. Eserde bir fakir gencin âşık olmasının zorluğundan, fakir ama yakışıklı ve güzel, zengin, akıllı, eğitilmiş ama çirkin birinin arasındaki çelişkiden bahsedilmiştir. Bu eser 1923 yılında yazılmasına rağmen güncelliğini yitirmemiş ve Tatar sahnelerinden hiç inmemiştir.

Edebiyatta tarihselciliğin önemi XX. yüzyılın başında anlaşılmaya başlanır. Edebiyat, hayat ile doğrudan ilişkili ve tarihî şartlara bağlıdır. Bu ilke, eski gelenekleri yeni eğilimler ile harmanlayarak bir araya getiren ve onları bir bütün kılan güçlü bir etkidir. *Sönmüş Yıldızlar*, geçmiş yüzyılın başında yazılmış bir eserdir. Geçiş dönemine ait bir eserin içinde yazarın muasırları olan okuyucuların göremediği şeyler ortaya çıkar. Bir eserde ortaya çıkan iki farklı bakış açıları, birbirini zenginleştirerek yeni kavram alanlarının oluşmasını sağlar. Bir başka açıdan da yazarın eserlerinin yaşadığı dönem ve bugünün gözlüğünden değerlendirilmesi, yazarın ele aldığı dönemdeki davranışına ve eserin konusuna bakılmayla yazarın dünya görüşünün anlaşılmasına imkân verir. Örneğin, F. Musin tarihselcilik ilkesini çeşitli dönem edebiyatlarının iç ilişkileri olarak değerlendirmekle birlikte “halkın tarihi onun etnik kökeninin vakayinamesi ve aynası olduğu için edebiyatın sadece kendisini değil, edebiyatın halkın tarihi, dili, halk sanatı, içtimai-felsefi düşüncesinin gelişmesi ve diğer olaylar ile ilişkileri çerçevesinde incelenmesi” gerektiğini söyler.⁶

Değirmek istenilen diğer bir husus da, milliyetçilik ilkesidir. Bu ilke Tatar edebiyat biliminde 1917 Devriminden önce çok yaygındır. Günümüzde bu ilke; edebiyatın, insanların kaderi, bugün ve dünün ilişkisi, halkın mantalitesi ve millî düşüncesinin yansıtılması açısından incelendiği zaman kullanılır. Çeşitli eserlerin taşıdığı etnik ve millî unsurlar, eserin yeni yorumuna yol açar.

⁵ Esra Özmener, *Sönmüş Yıldızlar Müzikli Tragedyası*, Ankara Devlet Tiyatrosu Yayınları, Ankara, 2010.

⁶ F. M. Musin, “Tatar Edebiyatı Tarihi hem Zaman”, *Miras Dergisi*, No. 1-2, 1996, s. 20.

Tinçurin'in *Sönmüş Yıldızlar* adlı eseri, kültürel-tarihsel, betimleme, semantik tahlil ve diğer metotlara dayanılarak incelenecektir.

2. Tatar Edebiyatı ve Kerim Tinçurin

2.1. XX. Yüzyıl Başı Tatar Edebiyatına Genel Bir Bakış

Ekonomi ve siyaset alanlarındaki değişiklikler halkın sosyal hayatını ve kültürünü ciddi şekilde etkiler. Bunun etkisi eserlere de yansır. Bu dönemde Tatar halkının manevi kültürel hayatında da tarihî olaylara yeni bakış açıları oluşmuş, zamanında çeşitli nedenlerden dolayı yasaklanmış olan eserler gündeme gelmiş, dine ilişkin davranışlar değişmiştir.

R. K. Ganiyeva'ya göre, Ortaçağ Tatar edebiyatı (XIII. - XV. yy.) Doğu'nun klasik edebiyatının güçlü etkisi altında ilk rönesans dönemini yaşamıştır.⁷ XX. yüzyılın başı ikinci rönesans dönemidir. Kazan Hanlığı'nın 1552 yılında Korkunç İvan tarafından işgal edilmesi ve 1917 yılındaki tarihî nedenlerden dolayı Tatar edebiyatının gelişimi durmuştur. Bazı uzmanlar, XX. yüzyılın sonunda Tatar edebiyatının üçüncü rönesans döneminin başladığını savunurlar.⁸ F. Başirov ise Tatar edebiyatının rönesansının XIX. yüzyılın son çeyreğinde başladığını kabul eder. O dönem Tatar edebiyatına ait eserlerin türleri çoğalmış ve yeni içeriklerle zenginleşmiştir. Tatar nesir edebiyatı, hayati durumları, gerçek kişi ve gerçek olayları göstermeyi, teferruatlı olarak betimlemeyi esas almıştır.⁹

E. Galiyeva da, 1920-1930'lu yıllarda yeni tarihsel-ideolojik ve kültürel şartların etkisi altında Tatar edebiyatında biri Rusya ve Avrupa'ya yönelik, diğeri Doğu'ya yönelik olmak üzere iki akımın oluştuğunu vurgular.¹⁰

Tatar edebiyatında tiyatro yazarlığı, XIX. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkar. Tatar halkının sosyal-kültürel hayatının Rönesans döneminde dramaturji hızla gelişmeye başlar. XX. yüzyılın ilk yıllarında ise drama ve komedi türlerindeki başarılı örnekleri ile bir edebî tarz olarak kendini gösterir. O dönemin Tatar edebiyatı, maarifçilik realizminin ilkelerine dayanarak eleştirel realizme özgü edebî-estetik görüşleri de benimser. Trajedi tarzındaki ilk Tatar eserler de eski tarz özgün romantizminden Avrupa tarzı romantizme geçiş döneminde yazılır. Trajedi türünün

⁷ R. K. Ganiyeva, *Vostoçniy Renessans i Poet Kul Gali*, KGU Yayınları, Kazan, 1988, s. 139-140.

⁸ Ganiyeva, 2003; Minnegulov 2006; Zahidullina 2006; Şemsutova 2010.

⁹ F. Başirov, *XX Yüz Başı Tatar Prozası*, Fiker Yayınları, Kazan, 2000, s. 266.

¹⁰ E. R. Galiyeva, *Tatar Edebiyatı Belemende Kultura-Tarih Mektebe*, Fen Yayınları, Kazan, 2002, s. 99-105.

mahiyetini ve millî özelliklerini belirleyen nitelikler, o dönem dikkate alınarak incelenmelidir.¹¹

XX. yüzyılın başı, Tatar halkının hayatında son derece önemli bir dönemdir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ‘Maarifçilik’ hareketi ve onun yeni aşaması olan ‘Ceditçilik’, halk hayatının her alanına girerek ciddi değişimlere yol açmıştır. Sovyet dönemi Tatar edebiyatında trajedi tarzının daha ölçülü bir hızla gelişmiş olmasına rağmen Tinçurin gibi bazı yazarlar bu türde eserlerini yazmaya devam ederler.¹²

Tinçurin, Ayaz İshaki, Galiaskar Kamal, Sagit Ramiyev, Fatih Amirhan, İdris Bogdanov, Mirhaydar Fayzi vb. Tatar yazarların eserlerinde de her türlü eskilik, geri kalmışlık eleştirilmekte, sosyal karışıklıklar, sınıflar arası mücadele, milletin kaderi, ahlaki ve felsefi görüşler, hayatın çeşitli meseleleri ele alınmaktadır.

Dolayısıyla, XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başında yazarlar, İslam reformu ve Tatar halkının maarifi ile ilgili konuları gündeme almışlardır. XX. yüzyılın başında çok sayıda Tatarca gazete ve dergi çıkmaya başlar. Profesyonel bir Tatar tiyatrosu oluşur, medrese tipindeki okullar önemli değişimler yaşar. Bu yenilikler Tatar edebiyatının gelişmesini sağlamıştır.

Tatar edebiyatında yeni temalar, yeni türler ortaya çıkar. XX. yüzyıl Tatar edebiyatında bir taraftan millî özellikler hızla gelişmiş, diğer taraftan hem Rus-Avrupa hem de Doğu edebiyat dünyası ile olan ilişkiler artmış ve güçlenmiştir.¹³ Genel itibarıyla XX. yüzyılın başındaki Kazan Tatar edebiyatı, A. Tukay, A. İshaki, F. Amirhan, G. İbragimov, M. Gafuri, Dardmend, S. Ramiyev, Ş. Kamal, G. Kamal, M. Fayzi, K. Tinçurin gibi yazarların eserlerinde yeni ideolojik ve estetik kavramların artmaya başladığı bir dönemdir.

XX. Yüzyıl başı edebiyatını anlamak için o dönemin tarihî serüvenini de dikkate almak gerekir. Eserin yazıldığı ve basıldığı tarih, yazarın o tarihî dönemle ilişkisini göstermesi açısından çok önem taşır. Bu durum yazarın dünya görüşünün anlaşılmasını sağlar. Bilindiği üzere, 1917 Ekim Devrimiyle Bolşevikler iktidara gelirler. Daha sonra Rus İç Savaşı (1917-1922/1923) başlar. Tatar yazarları siyasi değişiklikler konusunda farklı

¹¹ H. K. Mahmutov, *Tatar Dramaturgiyasende Tragediya Janrı*, Kazan Üniversitesi Yayınları, Kazan, 1965.

¹² A. M. Zakirzyanov, *Osnovniye Napravleniya Razvitiya Sovremennogo Tatarskogo Literaturovedeniya (kon. XX – naç. XXI v.)*, İhlas Yayınları, Kazan, 2011, s. 103-104.

¹³ N. Ş. Hisamov, *İstoriya Tatarskoy Literaturı Novogo Vremeni(XIX – Naçalo XX v.)*, Fiker Yayınları, Kazan, 2003, s. 222.

tavırlar sergilerler. İbragimov, M. Gafuri, G. Kamal, F. Burnaş, Ş. Usmanov gibi yazarlar yeni değişikliklere açık destek verirken M. Fayzi, Ş. Babiç, F. Amirhan gibi yazarlar tarafsız kalmayı tercih ederler. A. İshaki, F. Tuktarov gibi yazarlar ise ülkedeki değişen durumu kabullenemeyip yurtdışına göç ederler. Şu bir gerçektir ki, totaliter dönemde bile Tatar edebiyatı belli ölçüde millî işlevini yerine getirebilmiştir.

Yeniliğe heveslenen Tatar edebiyatı her şeye rağmen tarihî gelenekleri ile bağlarını koparmamıştır. Günün talepleri doğrultusunda K. Tinçurin, G. İbragimov, H. Taktaş, M. Gafuri, Ş. Usmanov gibi yazarlar eserlerinde dönemi yansıtmışlardır. Burjuva dünyası ve manevi mirası eleştirilmiş, din ve dinî örf ve âdetler kabul edilmemiş, yöneticiler övülmüş, yeni edebî kahramanlar icat edilmiş, sınıflar arası mücadele artmıştır. XX. yüzyılın başı Tatar toplumu için hızlı bir gelişme ve millî diriliş zamanıdır.¹⁴ Kendi geleneklerine dayanan XX. yüzyıl Tatar edebiyatı realizm ve romantizmin yanısıra modernizmi de benimsemiştir.

XX. yüzyılın başında yazılan Sönmüş Yıldızlar da o dönem edebiyatının başlıca özelliklerini taşımaktadır ve millî Tatar edebiyatında önemli bir yer tutar.

2.2. Kerim Tinçurin'in (1887-1938) Hayatı ve Eserleri¹⁵

Tatar tiyatrosunun yazarı, oyuncusu ve yönetmeni Kerim Galiyeviç Tinçurin, 15 Eylül 1887 tarihinde Penza Bölgesinin Tarakanovo köyünde (günümüzdeki adı Beloozerka) doğmuştur. Komşu köyün medresesinde ilköğrenimini aldıktan sonra 13 yaşında (1900 yılında) Kazan şehrine gelir ve 'Muhammediye' medresesine girer. Burada 6 yıl eğitim görür. Medresedeki bilgilerle yetinmeyen genç Tinçurin kendini geliştirmeye çalışır. 1906 yılında eğitimini bitirmeden, medresedeki iç düzen ve kuralları protesto eden birkaç öğrenci ile birlikte Muhammediye'yi bırakır. O günlerde hikâye ve şiir yazmaya başlar. Tiyatro yazarlığına soyunur.

Tinçurin 1910 yılında Gabdulla Kariyev başkanlığındaki 'Seyyer' grubuna oyuncu olarak alınır. O tarihten itibaren Tinçurin kendini tamamıyla sahneye verir ve Tatar tiyatrosunun kurucularından biri olur. Bu büyük ve zor işte onun çok yönlü istidatları açığa çıkar. Tiyatro çalışmalarında kendini oyuncu, yönetmen, tiyatro yazarı, kuramcı ve grup başkanı olarak gösterir.

¹⁴ Zakirzyanov, age, s. 150.

¹⁵ Kerim Tinçurin'in özgeçmişi ile ilgili bilgiler kaynakçada kayıtlı çeşitli Rusça ve Tatarca yazılan kaynaklardan alınarak Türkçeye tarafımızdan aktarılmıştır.

Ekim inkılâbına kadar Tinçurin daha çok Seyyer grubunun oyuncusu olarak tanınır. Farklı kişiliğe sahip genç oyuncu yaklaşık 30 oyunda rol alır. Fatih Amirhan, Sagit Ramiyev, Fatih Seyfi-Kazanlı, Aleksandr Ostrovski, Friedrich Schiller, Nikolay Gogol gibi yazarların eserlerinde, çok yönlü karakterleri oynar. İnkılâptan önce Seyyer grubunda Gabdulla Kariyev'in yanında yer alacak kadar büyük bir oyuncu ve grubun en mühim üyelerinin biri hâline gelir.

1918 yılında Seyyer grubunun başkanlığını, 1918-1920 savaş yıllarında Kızıl Ordu'nun Siyaset Dairesi'nin 13. Grup yönetmenliğini, 1920 yılında Samara şehrinde tiyatro stüdyosunda öğretmenlik ve genel yönetmenlik, 1921 yılında Orenburg şehrinde Kariyev Tiyatro Grubu'nun başkanlığını yapan Tinçurin, 1922 yılında Taşkent'te Bilim Konseyi Tiyatro Dairesinde çalışır. Tinçurin daha sonra Kazan şehrine döner. Hâlen Tataristan Cumhuriyeti'nin Başkenti Kazan'da faaliyet gösteren ve günümüzde Galiaskar Kamal Tatar Devlet Akademi Tiyatrosu olarak anılmakta olan mekân, 8 Kasım 1922 tarihinde Tinçurin başkanlığında Tatar Devlet Tiyatrosu ismiyle açılır. O yıllarda Tinçurin etkin olarak gazetecilik, oyunculuk ve sanat faaliyetlerini birlikte yürütmektedir.

1922 yılında besteci Salih Saydaşev'i Orenburg şehrinde Kazan şehrine davet eden Kerim Tinçurin müzikaller yazmaya başlar. O tarihten itibaren yazar ve besteci arasındaki sanatsal dostluk pekişerek devam eder.

Tinçurin, yazarlığı dışında Tatarların millî kültür tarihinde yenilikçi bir yönetmen olarak da bilinir. Yazar, kendi oyunlarını sahneye koymuş ve oynamıştır. Sahnelediği oyunlarda her zaman yarattığı karakterler sayesinde kendini ifade etmeye çalışan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tinçurin eserlerinde kendi asrının ruhunu yansıtmaya çalışmıştır.

Tinçurin'in eserleri ve yönetmenliği sayesinde birçok Tatar oyuncu yetişmiştir.

1926 yılında Tinçurin'e başarıyla oynadığı rollerinden dolayı kendisine 'Tataristan'ın Fahri Oyuncusu' unvanı verilmiştir.

1934 yılında Tataristan Özerk Cumhuriyeti Yazarlar Birliğinin üyesi olur.

Tinçurin 17 Eylül 1937 tarihinde tutuklanır, 15 Kasım 1938 tarihinde kurşuna dizilir. 1956 yılında adı temize çıkarılır. Bu tarihten itibaren kitapları basılmaya, oyunları yeniden sahnelenmeye başlar. 1988 yılında Tatar Dram ve Komedi Tiyatrosuna Kerim Tinçurin Tatar Dram ve Komedi Tiyatrosu adı verilir.¹⁶

¹⁶ F. Ganiyeva, vd., *Tatar Dramaturgları: Bibliografik Beleşmelek*, Tatar Kitabevi Yayınları, Kazan, 2007,

Ünlü Tatar dramaturg Kerim Tinçurin komedi, trajikomedî, dram ve melodram türlerinde 30'dan fazla eser yazmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır: *Münazara* (1906), *Helal Kesep* (1910), *Şomlu Adım* (1910-12), *Berençe Çeçekler* (1913), *Nazlı Kiyeyü* (1915), *Aç Gaştyk* (1915), *Songı Selam* (1916), *Jilkuarlar* (1916), *Yosıf-Zöleyha* (1917), *Sakla, Şartlamasın* (1918), *Zar* (1922), *Kazan Sölgese* (1923), *Süngen Yıldızlar* (1923), *Tutıy Koş* (1923), *Amerikan* (1924), *Neni Abıy* (1925), *Zenger Şel* (1926), *İl* (1927), *Kandır Buye* (1930), *Koriç Orçık* (1930), *Udarniklar Beyreme* (1933), *Alar Öçeü İde* (1935) v.s.

1906 yılında ilk eseri olan *Münazara* komedisini yazar. Seyyer tiyatro grubundayken Tinçurin, tiyatro programını düşünerek *Dürüst Emek* (1910), *Kader Belirleyici Adım* (1910-1912), *İlk Çiçekler* (1913) oyunları başta olmak üzere birçok eser yazar. Bu piyeslerin kahramanları, halka hizmet etmekte hayatın anlamını bulurlar. 8 Kasım 1922 tarihinde Tinçurin başkanlığında açılan Tatar Devlet Tiyatrosunda çalıştığı yıllarda Tinçurin etkin olarak gazetecilik, oyunculuk ve sanat faaliyetlerini birlikte yürütür. Onun eserlerinin önemli bir kısmını satirik oyunlar oluşturmaktadır. Satirik eserleri arasında *Yusuf ve Züleyha*, *Aman Patlamasın*, *Amerikalı* ve *Yelkensisiz* oyunları önemli bir yer tutar. Bu eserlerde fırsatçı tipler eleştirilmekte ve eski dünyanın sona erdiği vurgulanmaktadır.

E. Zakircanov'a göre Tinçurin 1920-30 yıllarındaki eserlerini genelde iki yönde yazmıştır: Yazar bir taraftan, geçmişe bağlı olayları, halkımızın örf ve âdetlerini, geleneklerini günümüzde de değerini yitirmeyen olgular olarak yansıtmak istemiş, diğer taraftan da kendi yaşadığı tarihî dönemin siyasi-içtimai, ahlaki-felsefi meselelerini okuyucuya ve seyirciye sunmaya çalışmıştır.¹⁷

1920'li yılların ortasından itibaren Tinçurin'in büyük başarılarla ulaştığı müzikal dramları bulunmaktadır. Yazarın birçok eserinde halk şarkıları ve halk kız erkek oyunları dikkat çekmektedir. Tinçurin'in dostu besteci Salih Saydaşev yazarın eserlerine kor ve aryalar besteleyerek ona bu yolda yardım etmiştir. Salih Salih Saydaşev'in *Mavi Şal*, *Vatan*, *Kandır Boyunda*, *Kazan Havlususu* adlı dramlarına yazdığı şarkılar Tatar müziğinin parlak örnekleri arasında yer alır. Kerim Tinçurin'in 30 öyküsü, *Mercenler* adlı eserde bir araya getirilmiştir.

Kerim Tinçurin'in *Sönmüş Yıldızlar* adlı eseri Tatar klasik edebiyatının önemli bir örneği olarak günümüzde de sahnelerden inmemektedir.

s. 217-220.

¹⁷ Zakircanov, "Vakıtsız Süngen Yıldız (Ugaşşaya Zvezda)", *Kazan Utları Dergisi*, Kazan, 2012, s. 140.

3. Sönmüş Yıldızlar'ın Edebî Tahlili

3.1. Sönmüş Yıldızlar'daki Semboller

Bir Tatar efsanesine dayanan *Sönmüş Yıldızlar* adlı eserde trajediye has özellikler vardır. Tıpkı *Ferhat ile Şirin*, *Romeo ve Juliet*, *Yusuf ile Zuleyha* adlı eserlerde olduğu gibi birbirini seven Server ile İsmail adlı Tatar gençlerin birbirlerine kavuşmaları yolundaki engeller anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra Tatar halkının geçmişiine dair birçok bilgi ve unsur da içermektedir.

XX. yüzyılın başında yazılmış olan *Sönmüş Yıldızlar* o döneme has edebî eğilimlere tâbi kalmakla birlikte kendine özgü millî unsurları da içine almıştır.

Tatar edebiyatında eski zamanlardan beri mitolojik, folklorik imgeler, motifler ve sembollere başvurma geleneği vardır. Eski çağlar edebiyatlarında 'iyilik' ve 'kötülük', 'hayat' ve 'ölüm' kavramlarının anlatıldığı ve insan hayatının doğa olayları gözlüğünden semboller vasıtasıyla betimlendiği örnekler bulunmaktadır. Yüzyıllarca geçmişi olan Tatar edebiyatında sürekli arketip sayılan ve halk mitolojisi menşeli motifleri ve imgeleri kullanılmıştır. O dönemde yaşayan yazarların eserlerinde iyilik ve kötülük, yeni ve eski hayat, inanç ve ateizm motiflerinin yanısıra rüzgâr, fırtına, deniz araçları, şafak gibi motiflere de sık rastlanmaktadır. Kerim Tinçurin de eserlerinde arkaik ve mitolojik motifler kullanmakta, tiyatrolarında söz konusu sembollere ve imgelere yer vermektedir.

XX. yüzyıl Tatar edebiyatında realizm ile romantizmin yanısıra modernizm akımındaki unsurlar da kullanılmıştır. Sembolizm, varoluşçuluk, empresyonizm, ekspresyonizm gibi modernist akımların kaynakları ve onların Tatar edebiyatına geçme nedenleri genelde XX. yüzyıl başındaki yazar ve şairlerin eserlerine dayanılarak incelenmektedir. Tinçurin'in *Sönmüş Yıldızlar* adlı eserinde sembolizmin izleri açık ve net olarak görülmektedir.

A. M. Zakirzyanov, 'Yeni Realizm' akımını, şartlı-metaforik akımı dâhil olmak üzere 10 alt bölümde ele almaktadır. Tatar edebiyatında şartlılık yöntemine atıfta bulunma geleneği ve metaforlar olan olaylar vasıtasıyla yazarın düşüncelerinin yansıtılması geleneği vardır. (G.Kulahmetov, K. Tinçurin, H. Tufan, A. Bayan, R. Fayzullin, Zulfat, T. Minnullin v.d). Günümüzdeki edebiyatta metafor rolünü üstlenen şartlı-sembolik olayların, yöntemlerin ve ayrıntıların etkin kullanılması söz konusudur. Bu yöntem ve usullerin edebî işlevi; toplumu değerlendirmek, 'kahraman'ın

karakterini açmak ve genel olarak eserin ana fikri ile yazarın görüşünü ortaya çıkarmaktır.¹⁸

D. Zahidullina sembolizmi üç katmanda ele alır. Birincisi, tarihçilik ilkesini ortaya çıkaran genel kültürel semboller; ikincisi, Tatar halkının geçmişini ve günümüzdeki tarihini anlamamızı sağlayan ulusal-millî semboller, tarihsel veya mitolojik semboller; üçüncüsü de ahlaki, felsefi veya millî-ulusal anlamı vermeye yarayan alegorik imgelerdir.¹⁹ Kerim Tinçurin, *Sönmüş Yıldızlar*'da çeşitli imge ve sembolleri yoğun olarak kullanmıştır. Semboller eserin ana fikrini açıklamakta büyük rol oynamaktadır.

Bir eserin herhangi bir bileşeni sembol olarak hizmet edebilir. Çeşitli mecazlar, nesnelere, olaylar, mitler, mitolojik karakterler, efsaneler, rivayetler ve hatta kahraman bile sembol olarak karşımıza çıkabilir. Sembolik imge bir eserin içeriğinde önemli rol oynayan bir kavramdır.

Sönmüş Yıldızlar'da sembolik imgeler iki amaç için kullanılmıştır. Bir taraftan, eserin ana fikri sembolik olaylar gözlüğünden verilmekte, diğer taraftan belli bir sembol, eserde gündeme alınan sorunları yansıtmakta ve bazı karakterlerin davranışları ile huy özelliklerini daha iyi bir şekilde ifade etmeye yardım etmektedir.

Eserdeki sembolleri incelerken, öncelikle eserin adı üzerinde durmak gerekir. Dram, İsmail'in kâbus türü bir rüya görmesiyle başlıyor. Rüya, eserde mecaz anlama sahip ve özel bir hikâyeye çizgisini teşkil etmektedir. Rüyada bir ejderhanın yıldızları söndürmesi, İsmail'in, Server'in, Nadir'in ve diğer birçok yiğidin yıldızlarının sönmesi, gökyüzüne karanlığın çökmesi gibi semboller feci olaylara bir işarettir. Aynı şekilde yazar, halk sanatındaki inançları eserin odağına yerleştirmektedir.

Eserdeki 'sönmüş yıldızlar', sadece askere gidecek yiğitler değildir. İsmail rüyasını anlatırken yıldızların isimlerini söyleyiverir. Kendisini, Server'i, Nadir'i ve birkaç arkadaşının ismini daha sıralar. İsmail, Server, Nadir niçin yıldız olarak sıralanır? Yıldızların sönmesi onların ölümü müdür?

İsmail öldükten sonra Server'in bahtı söner. Server de ölünce Nadir'in bahtı söner. İsmail, Ferhi adlı ihtiyar kadının Server'e verdiği ilaçtan

¹⁸ A. M. Zakirzyanov, *Osnovniye Napravleniya Razvitiya Sovremennogo Tatarskogo Literaturovedeniya* (kon. XX – naç. XXI v.), İhlas Yayınları, Kazan, 2011, s. 96.

¹⁹ D. F. Zahidullina, *Modernizm Hem XX. Yüzbaşı Tatar Prozası*, Tatar Kitabevi Yayınları, Kazan, 2002.

ölür. İlacı talihsizliği yüzünden büyücü kadından tedarik etmeyi kabul eden İsmail, savaşa giderse dönemeyeceğini bilir; Server'i hiçbir zaman göremeyeceği için kaygılanır.

Eser ad olan 'sönmüş yıldızlar' ile anlatılmak istenen, kişilerin sönmüş bahtlarıdır. Yazarın betimlemesine göre, kişilerin bahtsızlığı, onların suçları değil, hayatlarında karşılaştıkları adaletsizliklerdir. Yazar, 1914 yılındaki savaşı, Nadir'in çirkinliği, sakatlığını da hayatın adaletsizliği olarak betimlemekte ve kişilerin bu adaletsizliği sadece kendi güçleri ile yenemediklerini anlatmaktadır. İsmail ile Server ona karşı kendilerince mücadele verir, kaderi hile ile yenmeye çalışırlar, fakat başaramadan kaybederler. Nadir bu adaletsizliği kendince yeniyor. Bu eserde tek mücadele eden Nadir'dir. Çaresizken Allah'a dil uzatan, güya onu çirkin yaratan Allah'tan hesap soran, aşkı için sonsuza kadar mücadele veren, kaderi karşısında baş eğmeyen de Nadir'dir. Çeşitli kişiliklere ve iç dünyalarına sahip ana karakterlerin hayatı tıpkı yıldızlar gibi eserde ard arda sönmektedir.

3.2. Sönmüş Yıldızlar'ın Teması, Sorunları ve Yapısı

Eser bir dramdır. Zorlu hayat hikâyelerinde kişi ve toplum arasındaki karşıtlıklar ortaya çıkmaktadır. Çatışma çözülmeyecek kadar keskin değildir. Kahramanların ölümü baş çatışmayı çözenin tek çaresi değildir. Tarafların ciddi mücadelesine dayanan dramatizm, eserin merkezindeki olaydır.

Eserin konusu, bir Tatar efsanesine dayanmaktadır. *Ferhat ile Şirin*, *Romeo ve Juliet*, *Yusuf ile Züleyha* gibi eserlere benzer şekilde birbirini seven Server ile İsmail adlı iki Tatar gencinin büyük aşkları anlatılmaktadır. Klasik aşk hikâyelerinin geleneğine bağlı kalınarak, kavuşma yolundaki engeller işlenmiştir. Oyun bir takım dinî alt-metinler de içermektedir. Eserde Tatar halkının İslam diniyle ilişkisi, hayatlarında dinin tuttuğu yer anlatılmaktadır. Eserde bazı dinî konuların bir karakter tarafından eleştirilmesi söz konusudur. Bu eleştirilerin yanlış yorumlara yol açabileceği gözükse de o karakterin sözlerinin altında derin psikolojik unsurların yattığını düşünmek gerekir.

Eserin ana konusu, insanın mutluluğudur. Konu, piyesin en başında ortaya çıkmaktadır. İsmail kendini bekleyen bahta kararsızlıkla bakmaktadır. Server mutlu hayatını açıkça göz önüne getirmekte, Nadir ise kendi bahtını aşta aramaktadır. Hatta eserde Ferhi ninenin bile bir bahtı vardır. O sadece zenginleşme yollarının peşinde koşmaktadır. Eserdeki her

çatışmalı olayda mutluluk konusu çeşitli engellerle sınanmaktadır. Eserin sonunda “Mutlu olmak için ne yapmak gerek?” sorusuna dönülmektedir. Bu yönden eser, hikâye ve romanlara benzemektedir.

Eserin ana kahramanı Nadir’dir. Eserin büyük bir kısmı onun yaşadıklarını ve duygularını açıklamaya ayrılmıştır. Nadir’in yaşadıklarını, lirik eserlerdeki gibi üçe ayırmak mümkündür: Duygularının derecesi, sebepleri ve kederlerin tesellisi. Eser bu üç durumun tahlili yapılarak da incelenebilir. Tiyatronun içindeki bütün çatışmalar Nadir’in duygularının güçlenmesine yardım ederken ana tema bir noktada toplanmaktadır.

Eserde ele alınan sorunlar şunlardır: Mutluluk duygusunun büyüklüğü; kişinin hakkı ve onun kaderi; kişinin mutluluğuna engel olan savaş âfeti; yaşama ve ölüm felsefesi (Nadir ile ilgili); hayatın adaletsizliği; eski âdet ve görenekleri geri çevirmenin zorluğu.

Eserin ana fikri, güzel hayaller ile yaşayan ve mutlu olmaya hakkı olan kahramanların ölümüne sebep olan savaşa ve onu başlatanlara karşı duyulan nefret, lanet ve hayatın adaletsizliğinden yakınmaktır.

Eserin kompozisyonuna gelince, eserin içinde yer alan olaylar ‘aşk üçgeni’ne dayanılarak gelişmektedir. Köyün imamına hizmet eden yetim yiğit İsmail, Server’i sever. Ninesi ile birlikte yaşayan kız, onun sevgisini kabul eder. İmamın oğlu Mahdum Nadir, mektup yazarak Server’i sevdiğini bildirir. Savaşın başlaması, olayların düğüm noktasıdır. Köyün genç yiğitlerinin bir kısmının çeşitli bahanelerle askere gitmemesi, bir kısmının da savaşa alınması olayın gelişmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserin doruk noktasında da Server kendi elleriyle İsmail’in kulağına ‘ilaç’ döker. Delikanlı ölür. Server’in aklını kaybedip, sevgilisinin mezarı başında canını vermesiyle olayın sırrı çözümlenir. Son ‘umud’u, son ‘yıldız’ı olan Server’in ölümünden sonra Nadir intihar eder. Kerim Tinçurin’in orijinal eserinde Mahdum Nadir, Server’in mezarı yanındaki kayın ağacına kendini asarak ölür. Mahdum rolünü oynayan Tinçurin’in, ilk temsil sırasında gerçekten asıldığına ve akabinde zor kurtarıldığına dair rivayetler dolaşır.

Eserin ana kahramanları şunlardır:

Server, ninesinin terbiyesinde büyüyen mağrur tabiatlı, yardımsever, insaflı, ahlaklı bir kızdır. Hayatta mutlu olacağına inanan ve bunun için her şey yapmaya hazır olan Server cesur, iradeli ve sağlam bir iradeye sahiptir.

İsmail terbiyeli, insaflı, sağlam yapılı, yakışıklı bir gençtir. Yetim büyümüş, kendisini başkalarından aşağıda görerek yaşamıştır. Kendisinin

Server'e denk olmadığını düşünüyorsa da sevmeyi bilen bir gençtir. Nadir'e kin tutmayan, iradesi zayıf, gevşek; kimi zaman miskin olarak görünen, “yazmıştan uzmuş yuk” (kaderden kaçış yok) diye düşünen ve mutluluğu için mücadele vermekten vazgeçen karakterdir.

Nadir, Allah tarafından aşağılandığına inanan, kambur, çirkin görümlü; çok gururlu, kendisine acıyanları düşman belleyen; diğer gençlerle sağlık açısından eşit olmak isteyen bir gençtir. Server'i sevmesi ona yaşama gücünü verir ve bu sevgisi hayatının anlamına dönüşür. Nadir, İsmail'in Server'e olan duygularına saygı duyar; düşündüklerini, hayalinde ortaya çıkan bahtını ve aklını kaybetmiş olan Server ile paylaşır; ölümü ile de aşkın büyüklüğünü teyit eder.

Eser sanat açısından şu özellikleri taşımaktadır:

- Kahraman ve karakterlerin ayrıntılı işlenmiştir.
- Olaylar arasındaki sıkı ilişki, ana fikrin açılmasını sağlar.
- Eser müzikaldir.
- Halk sanatları, ibretli düşünceler, deyim ve atasözleri ustaca kullanılmıştır.
- Lirizm ve trajiklik iç içedir.
- Kahramanların manevi dünyasını açıklamak için psikolojik unsurlara ağırlık verilmiştir.

Görüldüğü gibi, evrensel bir tema etrafında örülen, melodram türlerinden yararlanan bu oyun, batı çizgisindeki tiyatro anlayışı ile Tatar folklorik öğelerini harmanlayan klasik bir metindir. Metnin folklorik tabanı ve halk türkülerinden beslenen yapısının ve özellikle de şarkı sözlerinin içerdiği mesajlar ilgi çekicidir. Tatar dili ve kültürüne özgü unsurların korunması geçmişte olduğu gibi günümüzde de son derece önemlidir. Bu eserin 1923 yılında yazılmasına rağmen güncelliğini yitirmeyen bir yapısının bulunduğunu ve Tatar sahnelerinden inmeyen bir oyun olduğunu vurgulamak gerekir.

3.3. Eserin İsmi ve İçindeki Özel İsimler

Eserdeki karakterlerin taşıdıkları isimler ve yazarın bilhassa bu isimleri seçmiş olmasının sebepleri de dikkat çekmektedir. Eskiden Tatarlarda yeni doğan bebeğe isim vermek çok önemlidir; zira bu isim hayatı boyunca onu etkileyecek, belli vasıflara sahip kılacak ve kaderini belirleyecektir. Türk soylu halkların çoğunda isimler İslam dini ile birlikte Arapça ve

Farsça'dan alınmıştır. Zamanla bu isimler benimsenerek kimi yerde bazı fonetik değişikliklere uğramış ve millî isim sayılmaya başlanmıştır. *Sönmüş Yıldızlar*'da yer alan ana karakter İsmail, Arapçada Tanrı'yı işiten demektir. Eserde de gördüğümüz gibi İsmail ahlaklı ve insafli bir gençtir. Server adına gelince Farsçada bir topluluğun en ileri geleni, baş, şef, reis demektir. Evlatlarının kaderini hafifletmek, onu yaman güçlerden veya kötü gözden korumak isteyen anne-babalar çocuklarına onları koruyabilecek isimler ve çocuğunda görmek istedikleri vasıfları taşıyan isimler verirlermiş. Sonuçta her ebeveyn çocuğuna mutluluk, sağlık ve uzun bir ömür diler. Yetim kalan ve ninesi tarafından büyütülen Server de kaderinden farklı olarak öz bahtını kendi bulacaktı. Nadir adı, Arapça kökenlidir; 'az bulunan' anlamının yanında 'güvenilirlik' sembolü olarak bilinmektedir. Bu adı taşıyan kişi ne yapması gerektiğini her zaman çok iyi bilir. Bu isim sahipleri küçük yaşta bile hak ettikleri saygıya sahip olurlar. Zamanla bu karakter özelliği hayat koşulları etkisiyle belli bir yön almış olmaktadır.

Seçilen meslek, her zaman güvenilebilir bir kişi olarak kendini gösterdiği bir alana dönüşmektedir. Bu statüyü korumak için bazen maddi ve manevi güce ihtiyaç duyulur. Nadir, eserde bir imamın oğlu, dolayısıyla Mahdum Nadir adını taşımaktadır. Gerçekten de kendisi söz sahibi, okumuş, akıllı bir gençtir. Tek eksiği, doğuştan sakat olmasıdır. İç dünyası oldukça zengindir. Yani aslında 'nadir' bulunanlardandır. Gülnur adı, gül ve nur kelimelerinden ibarettir. Gülnur, Server'i büyüten ninesidir. Tartışmalarda Gülnur uzlaşma yolunu bulmayı tercih eder ve uzlaşmaya varmak için yumuşak bir yaklaşım sergiler. Tartışmanın büyüdüğünü fark eden Gülnur yerinde durmasını bilir. Bu ismi taşıyanların genelde çok arkadaşı ve tanıdığı olur; bu nedenle yalnızlık çekmezler. 'Gülnur', kaynaklarda, gül gibi parlak ve aydınlık olan anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, inatçı bir kişiliğe sahip, sürekli engellenmesine rağmen işlerini başarmaya çalışan, sanatsal yetenekleri olan, sağduyulu, yaratıcı, işlerini ağır yapan, neşeli, bolluk içinde yaşama enerjisi olan, zor karar veren bir kişiliktir. Eserdeki Gülnur da aynı bu özelliklere sahip bir karakterdir. Ferhi, eserde kurşun döken ihtiyar bir kadındır, Hacı Nine olarak karşımıza çıkmaktadır. Arapçada bu isim neşeli, sevinçli demektir. Bu karakter aslında para karşılığında insanlara çeşitli ilaçlar yapan, ahlak anlayışı bozuk, ama hayatından memnun olan bir kadındır. Ferhi'nin, köyde büyüyle ve çeşitli ilaçlarla genç Tatar yiğitleri sakat bırakarak "Rus Çarı için uzun yıllar süren askerlikten kurtaran" kişi olarak adı çıkmıştır. Ferhi ninenin adının tahliline bakılırsa; bu isim aşağıdaki fonosemantik özelliklere sahiptir:

“korkak, aşığılık, kötü, korkunç, üzgün, kötü niyetli, sakın, itici, pürüzlü, sönük, karanlık, kederli, güçsüz, pasif, ağırdan alan, kısa, çelimsiz”.²⁰ Yani bu isim kişinin bilinçaltında böyle bir etki bırakmaktadır. Fatma, Server’in en yakın kız arkadaşdır. Fatma adı Arapça kökenli ve “yetişkin”, “sütten kesilmiş” demektir. Kolay iletişim kurabilen, erdemli, geçinilmesi kolay, gezmeyi seven bir yapıdadır. Bu isme sahip olan kişiler; güvenilir, sadık, atılgan, algılaması yüksek, ticarete yatkındır; ticarete düşkün, mantıklı bir enerjiye sahiptirler. Gerçekten de Fatma; sayılan özelliklere sahip, Server’in gerçek dostu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sattar adına gelince, eserde köy muhtarıdır. Arapçada “affeden, kapatan, günahı gizleyen, savunan, himaye eden” demektir. Bu karakter eserde 1. Perdenin en sonunda görülmektedir. Gençlerin toplandığı yere girip isimleri okuduğu Tatar gençlerinin askere gideceklerini, savaşın başladığını haber verir. Yani burada muhtar, devlet adına hizmet ettiği için vazifesini yapmak zorundadır. Hizmet ettiği devleti mi koruyor burada acaba? Dolayısıyla, gördüğümüz gibi eserdeki ana kahraman isimleri yazar tarafından rastgele seçilmemiş olup tersine karakterlerin kişiliklerini pekiştirmek için ustaca kullanılmıştır.

Günümüz Tatar edebiyatında Tinçurin gelenekleri başarılı olarak devam ettirilmektedir. Eserlerinde yansıtılmış olan kişi ile toplum çelişki meselesi, özgün mizah unsurları, deyim ve atasözlerini kullanması, etnografik unsurlar A. Gılyyacev, R. Hamid, Y. Safiullin, M. Gılyyacev, G. Kayumov ve diğer yazarların eserlerinde geliştirilmiş olup yeni kazanımlar elde edilmiştir. Tinçurin eserlerindeki tarz ve üslup çeşitliliği, karakter bütünlüğü, olayların destansı nitelikte olması dönemimizin ünlü edipleri T. Minnullin, Z. Hakim gibi yazarlar tarafından başarılı şekilde kullanılmaktadır.

4. Sonuç

XX. yüzyılın başı Tatar edebiyatı dönemi, millî rönesans dönemidir. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış, çok yönlü eserleri ile Tatar halkının manevi hayatında derin izler bırakmış Kerim Tinçurin’in zengin mirası günümüzde de ilgi çektiği gözlemlenmektedir. Karşılıklı devrin karşılıklı kahramanları ve onların kurduğu diyaloglar, kişi, hayatın anlamı, manevi ve maddi değerler hakkında düşünmeye sevk etmektedir. Yetenekli, humanist, düşünür bir edip olan yazar, eserlerinde geçmişe ve geleceğe ışık tutmaktadır.

²⁰ Bkz: <<https://www.analizfamilii.ru/Farkhi/karakteristika-imeni.html>>, Erişim: 06.02.2018.

İlk bakışta geleneksel trajik aşk hikâyesi olarak görünen bu eserden, aşk konusunun yanı sıra o dönemde Tatar halkının karşılaştığı sorunları, verdiği yaşama mücadelesini, insan ilişkilerini ve kendilerinin dillerini, kültürünü, geleneklerini yaşatmaya çalıştıklarını, dolayısıyla bütün zorluklara rağmen sevmeye devam ettiklerini ve sevgi sayesinde birçok zorluğu aştıklarını, sevgi ile birlikte hayatta kötülüklerin yanında güzellikleri de görebildiklerini öğreniyoruz. Yani bu eser bir nevi ‘varolma’ mücadelesini yansıtan bir eserdir. Yazar bu eserde çok sayıda sembol kullanmış, anlamları satır arasına gizleyerek metne gerçek anlamını, aynı zamanda duygusallık, lirizm özelliklerini de kazandırmıştır. Tinçurin yaşadığı tarihî dönemin siyasi, içtimai, ahlaki ve felsefi meselelerini hem okuyucu hem de izleyicilerin önüne koymuştur.

Bu eser Tatar klasik tiyatrosunun örneği olarak Tatar kültürünü ve geleneklerini canlı örneklerle açıklayan bir oyundur. Zira Tatar halkının, Tatar aydınlarının, Tatar yazarlarının işlek hâle getirdikleri Kerim Tinçurin ve arkadaşlarının eserleri Tatar edebiyatının klasiklerini oluşturmaktadır. Bu eserlerin sürekli okunup oynanıyor oluşu Tatarcanın hayatiyetini sürdürmesinde etkili olmuştur.

Bu eser örneğinde Tatar halkının tarihi, kültürü, çevresi ve edebiyatı, eski ve yeni kavramlar arasında diyalektik bir bağın olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmada, *Sönmiş Yıldızlar* örneğinde yazar tarafından gündeme getirilen sorunların etik, etnik, kültürel, dinsel, manevi, millî, felsefi yönleri ortaya çıkarılmış; eserin, önemli ulusal ve toplumsal bir değere sahip olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Başırov, F. *XX Yüz Başı Tatar Prozası*, Fiker Yayınları, Kazan, 2000.
- Dautov, R. N. ve R. F. Rahmani. *Ediplerebez: Biobibliografik Beleşmelek*. C. 2, Tataristan Kitap Neşriyatı, Kazan, 2009.
- Galiyeva, E. R. *Tatar Edebiyat Belemende Kultura-Tarih Mektebe*, Fen Yayınları, Kazan, 2002.
- Ganiyeva, F. vd. *Tatar Dramaturgları: Bibliografik Beleşmelek*, Tatar Kitabevi Yayınları, Kazan, 2007.
- Ganiyeva, R. K. *Vostoçnyy Renessans i Poet Kul Gali*, KGU Yayınları, Kazan, 1988.
- Giniyatullina, A. *Pisateli Sovetskogo Tatarstana: Biyibliografiçeskiy Spravoçnik*, Tatar. Kn. İzd-vo, Kazan, 1970.

- Hisamov, N. Ş. *İstoriya Tatarskoy Literaturı Novogo Vremeni (XIX – Naçalo XX v.)*, Fiker Yayınları, Kazan, 2003.
- Mahmutov, H. K. *Tatar Dramaturgiyasende Tragediya Janrı*, Kazan Üniversitesi Yayınları, Kazan, 1965.
- Musin, F. M. “Tatar Edebiyatı Tarihi hem Zaman”, *Miras Dergisi*, №:1-2, Kazan, 1996.
- Özmener, Esra. *Sönmüş Yıldızlar Müzikli Tragedyası*, Ankara Devlet Tiyatrosu Yayınları, Ankara, 2010.
- Tinçurin, Kerim. *Süngen Yoldızlar: Muzikalı Köyle Drama. 4 perdede, 5 manzarada*, Tatar Matbugat-Neşr. Kombinatu, Kazan, 1925.
- Tinçurin, Kerim. “Sönmüş Yıldızlar”, *Tiyatro Almanacağı II, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY) Dergisi*, Kenar Platform Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 2015.
- Tatarstan 2016: *İstelekle hem Onıtılmas Datalar Kalendare = Kalendar Znamenatelñih i Pamyatñih Dat.* Derleyen G. Ş. Jomagolova. Editör R.İ. Valiyev. Milli Kitap, Kazan, 2015.
- Zahidullina, D. F. *Modernizm Hem XX. Yüzyıl Başı Tatar Prozası*, Tatar Kitabevi Yayınları, Kazan, 2002.
- Zakircanov, Elfet. “Vakıtsız Süngen Yoldız (Ugaşşaya Zvezda)”, *Kazan Utları Dergisi*, Kazan, 2012.
- Zakirzyanov, A. M. *Osnovniye Napravleniya Razvitiya Sovremennogo Tatarskogo Literaturovedeniya (kon. XX – naç. XXI v.)*, İhlas Yayınları, Kazan, 2011.
- <<https://www.analizfamilii.ru/Farkhi/karakteristika-imeni.html>>, Erişim: 06.02.2018.